

INFORMATIEBULLETIN

Vriendenkring Museum Romeins Halder



Adres

Haanwijk 5B, 5271 VG
Sint-Michiëlgestel

Openingstijden

Dinsdag: 11.00 -16.00
Zondag: 12.00 -16.00

Toegang

Kinderen t/m 12 jaar
gratis

13 jaar en ouder € 3,00

Groeps rondleiding op
afspraak € 50,00 (excl.
toegang p.p.)

Zie voor meer en voor
de [Museumwandeling](#)
onze website.

In dit bulletin:

- Nieuws vanuit het museum
- Schenkingen aan het museum p. 2
- Bekerfragment uit Halder p. 2
- Munt met Hercules Deusoniensis p. 3
- Kogels en musketsteentjes p. 4
- Glas p. 6

Nieuws vanuit het museum

Ons museum is herkenbaarder geworden. Onze gevel is verfraaid met de naam MUSEUM in cortenstaal, zie de foto.



Het zal minstens een jaar duren voordat de letters door weer en wind geheel op kleur zijn. Het eindresultaat is te omschrijven als warm roodbruin.

Cortenstaal lijkt op roestvast staal en dat betekent dat deze corrosielaag het metaal beschermt tegen verdere aantasting. In dat geval spreken we van een patina.

Komt u ook kijken hoe het patina zich ontwikkelt?

Bert van Beek, voorzitter museumbestuur.

Schenkeningen aan het museum

Dit bulletin is geheel gewijd aan de voorwerpen die wij de laatste tijd in eigendom ontvangen hebben. Een groot deel is van ver na de Romeinse tijd. Deze modernere voorwerpen horen ook bij Halder en ze vertellen net zoveel over onze lokale geschiedenis als de vondsten uit de Romeinse tijd. Ze hebben dan ook al vanaf het begin een eigen vitrine in ons museum gehad. De schenkingen worden hier in chronologische volgorde gepresenteerd.

Veel dank aan de schenkers!

Bekerfragment door Roos Wijnen-Jackson

De schenking betreft een bodem met opgaande wand van een oranje geverfd bekertje. Het bekerfragment werd al in de zomer van 2019 aan het museum geschonken maar door de coronacrisis is dit op de achtergrond geraakt.

Het bekerfragment is al wel in oktober 2019 in het museum te zien geweest in de wisselvitrine tijdens de tentoonstelling over bijzondere aardewerkvondsten uit Halder. De beker is vervaardigd uit fijne, witte klei en vervolgens overtrokken met een rode sliblaag. De wand van de beker is voor het aanbrengen van de sliblaag met zand bestrooid. Het voetje van de beker is met een draad van de draaischijf verwijderd. Het voetje is niet verder afgewerkt.

Dit type bekens werd gebruikt tijdens de maaltijd. De zandbestrooiing op de wand zorgde voor grip wanneer men vette handen had van het eten.

Op basis van de kleur, de zandbestrooiing en de afwerking van het voetje, betreft het hier waarschijnlijk een beker van het type Stuart 1A, uitgevoerd in de techniek Brunsting A. De datering is ca. 40-100 na Chr. Dit type bekens werd gemaakt in het Rijnland. Het bekertje is gevonden bij graafwerkzaamheden in een tuin te Halder en daarna geschonken aan ons museum.

Literatuur:

Stuart, P. 1977: *Gewoon aardewerk uit de legerplaats en de bijbehorende grafvelden te Nijmegen*. Beschrijvingen van de verzamelingen in het Rijksmuseum G. M. Kam te Nijmegen VI. 20-22.

Hiddink, H., 2010: *Romeins aardewerk van de Zuid-Nederlandse zandgronden*. Materiaal en Methoden 2, Amsterdam VUhs-Vrije Universiteit. 90-93.



Figuur 1, onderaanzicht beker.



Figuur 2, bovenaanzicht beker, de grootste breedte is 7,9 cm.



Figuur 3, tekening van een compleet profiel van een beker Stuart 1A.

Munt met Hercules Deusoniensis door Bert van Beek

Het gaat hier om een antoninianus op naam tegenkeizer Postumus (260-269).



Boven: de voorzijde van de munt met de kop van Postumus die een stralenkrans draagt. Daar omheen de tekst IMP C POSTVMVS P F AVG, voluit: Imperator Caesar Postumus Pius Felix, 21 mm, RIC 64.

Keerzijde: Hercules met in zijn rechterhand een knots. In zijn linkerhand een boog en in zijn linker elleboog hangt de leeuwenhuid.

Omschrift: HERC DEVSONIENS, voluit: Hercules Deusoniensis.

De vertaling van de tekst op de voorzijde luidt: keizer Postumus, trouw aan de goden en de mensen, gelukbrengend, de verhevene.

Deze munt is geslagen te Keulen in de periode 260-265. Oorspronkelijk was de

antoninianus een zilveren munt ter waarde van een dubbele denarius. Later werd het zilvergehalte steeds verder verlaagd en dit exemplaar bevat nog maar een paar procent zilver, vandaar het koperachtig uiterlijk met een blauwgroen patina. Helaas is de exacte vindplaats niet bekend, maar de munt is interessant genoeg voor ons museum, zoals uit de rest van dit verhaal zal blijken. Hercules Deusoniensis, een god uit het Neder-Rijng gebied, is alleen bekend via de munten van deze keizer. Postumus heeft ook antoniniani laten slaan met een afbeelding van de Bataafse god Hercules Magusanus, maar die zijn veel zeldzamer. Omdat Postumus, die een groot vereerder van Hercules was en zelf uit het Neder-Rijng gebied kwam, en omdat Hercules Magusanus een Bataafse god was, heeft men gedacht dat Hercules Deusoniensis ook een Bataafse god kan zijn geweest.



Op deze aureus staat op de voorzijde de kop van Postumus zelfs samen met die van Hercules, 19 mm, RIC 267.

Deze gouden munt is niet uit onze collectie.¹

Deusoniensis moet dan een verwijzing naar een plaatsnaam DEUSO of DEUSONE geweest zijn en zo dacht men dat deze naam verwees naar de Brabantse plaats Diessen, of misschien wel naar het riviertje de Dieze, die vroeger bij Empel in de Maas kwam. Was Hercules Deusoniensis dus misschien dezelfde als Hercules Magusanus? Deze

niet zelf met een metaaldetector. Het betekent dus alleen dat er geen vinders zijn die ons gouden munten hebben geschonken.

¹ Onze collectie bevat geen gouden munten. Dit betekent niet dat er geen gouden munten in Halder en omgeving zijn gevonden. Als museum zoeken wij

gedachte hield geen stand en men heeft ook wel gedacht dat Deusioniensis sloeg op de plaats Doesburg. Duitse archeologen dachten meer aan Deutz bij Keulen.

Tegenwoordig denkt de Duitse archeoloog Christoph Reichmann dat Hercules Deusioniensis vereerd werd in de tempel van Elfrath te Krefeld; Reichmann (1991). Hij baseert dit op een smal fragment van een steen die daar is gevonden. Deze wordt bewaard in het *Museum Burg Linn* te Krefeld in vitrine 16.

De vraag is natuurlijk of deze theorie standhoudt.



Links de reconstructie door Reichmann, rechts het fragment van de steen uit het Museum Burg Linn.

Literatuur:

Reichmann, Ch., Das Heiligtum in Krefeld-Elfrath. In: *Die Heimat* 62 (1991) 1-11, afbeelding 10.

RIC: Webb, P.H., in: Mattingly, M. A. en E.A. Sydenham, eds., *The Roman Imperial Coinage, Vol. V, Part II*, Londen (3^e druk 1972) p. 310 e.v.

Een betere beredeneerde catalogus is het proefschrift van Jerome Mairat, *The coinage of the Gallic Empire*, Oxford 2014.

Website: www.archeologie-Krefeld.de

Kogels en musketsteentjes door Bert van Beek

Wij ontvingen kogels en musketsteentjes die naar alle waarschijnlijkheid afkomstig zijn van het beleg van 's-Hertogenbosch van 1629. Het meest opvallend zijn de twee ijzeren kanonskogels.



De kleine kogel heeft een diameter van bijna 6,5 cm en de grote kogel (na schoonmaken) ruim 13 cm. Ze wegen respectievelijk 1,02 kg en ruim 10 kg.

De kleine kanonskogel is gevonden in Dooibroek, bij het Sterrenbos, de grote kogel is gevonden op de plaats van de toenmalige Jufferschans bij de Hemelrijkstraat tussen Sint-Michielsgestel en de Pettelaarse Schans. Ten noorden van de vindplaats is nu een fietstunnel onder de N 617.

De Jufferschans maakte deel uit van de buitenste linie, die in 1629 de Staatse belegeraars moest beschermen tegen de Spaanse troepen.

Website: www.degroenevesting.nl/de-linie.htm

De musketkogel en de musketsteentjes zijn gevonden ten noorden van de boerderij, Sterrenbos 2, vlak tegen de huidige A2 aan.



Musketkogel, lood, met een witte laag loodoxide, diameter 1,2 cm, 10,1 g, mooi rond exemplaar.

Vroeger werden er veel musketkogels tussen Haanwijk en de A2 gevonden. Ons museum heeft daarvan indertijd tientallen exemplaren ontvangen. Deze werden onder andere geschonken aan donateurs.



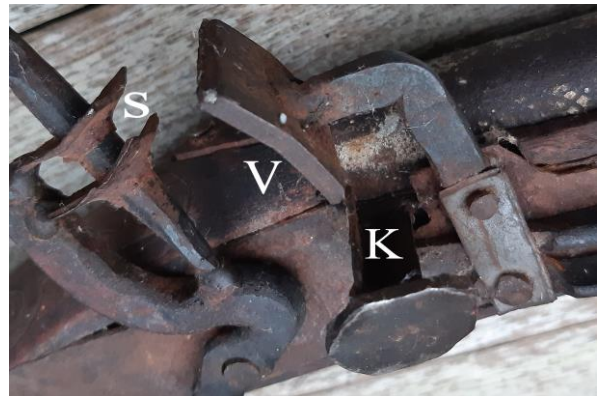
De twee musketsteentjes of vuursteentjes, materiaal: silex (kiezel).

Deze steentjes werden gebruikt in musketten en (ruiter)pistolen. Zie de uitleg rechtsboven.

N.B.: bij pistolen zijn de steentjes kleiner.



Oude ruiterpistool



Uitvergroting met de letters S, V en K

Bij de letter **S** wordt het vuursteentje in de hamer geklemd. Als het pistool afgevuurd wordt, slaat de hamer met het steentje tegen de ijzeren plaat en ontstaan er bij de letter **V** vonken die in de met kruit gevulde pan **K** terechtkomen. Het kruit ontbrandt en door een kleine opening komt het vuur ook in de loop van het pistool, waardoor het daar aanwezige kruit ontploft en de kogel de loop uit schiet.

Literatuur over musketsteentjes

Bruggeman, J. e.a., *De Boerenkrijg, een archeologische kijk op de periode rond 1798*, Leuven 2007, p. 57-61.

Dit behandelt de musketsteentjes uit de late 18^e eeuw, maar de techniek was hetzelfde als die in de 17^e eeuw.

Glasvondsten door François van den Dries



*Zwarte kraal, nr. Mi-G-24,
maten: L 2,25, H 0,9, B 1,3 cm,
datering: periode 1870-1930.*

Dit is een in een mal gevormde gebogen kraal, op de bovenzijde gefacetteerd, de zijkanten recht afgeslepen, diameter ovalig. Zij is aan de bovenzijde voorzien van 15 in een mal gevormde of geslepen facetten, op de helft van een groef voorzien, waardoor het lijkt op 2 kleinere kralen; in de lengte doorboord met gaten om draad te rijgen. Het was onderdeel van een armband, gezien de kleur en vorm, mogelijk een rouwsieraad. Volgens de meegeleverde informatie is de kraal gevonden ca. 1969-1970 op een akker langs de noordzijde van de Theerestraat ten oosten van Halder, waar destijds een vaste plantenkwekerij was gevestigd.



*Opaak blauwe
kraal, nr. Mi-G-25,
maten: diameter
0,65, H 0,5 cm,
datering: 19^e
eeuw of later.*

Het is een ronde, iets afgeplatte kraal; gladde wanden; centraal gat van minder dan 1 mm doorsnede, waarin nog vastgekoekt zand zit; mogelijk een kraal van een rozenkrans.

Deze kraal is op dezelfde akker gevonden als *Mi-G-24*.

Zie ook de *Catalogus van de Glas en Edelsteenvondsten* door François van den Dries die als pdf te downloaden is op onze website: ga naar <collectie> en kies dan <Glas- en Edelsteenvondsten>.



COLOFON

Secretariaat:
Eikenlaan 23
5271 RR Sint-Michielsgestel

Bankrekening Stichting Vriendenkring
Oudheidkundig Museum
NL 25 RABO 0133 6950 93

Eindredactie en vormgeving: Bert van Beek.